УДК 796.077.5:376.3-056.263

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ДО ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ГЛУХИМИ ДІТЬМИ

Ірина ГРИБОВСЬКА, Галина МАЛАНЧУК

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. Роботу присвячено проблемі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту до практичної діяльності з глухими дітьми.

У роботі вивчено зміст діяльності вчителів фізичного виховання, які працюють у спеціальних школах для глухих дітей та відповідність змісту підготовки студентів вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту вимогам практичної роботи у загальноосвітніх школах, де навчаються глухі діти. Розроблено складові системи організаційно-методичного забезпечення готовності студентів до професійної діяльності з глухими дітьми.

Ключові слова: вищі навчальні заклади фізичного виховання і спорту, підготовка студентів, практична діяльність, вчителі фізичного виховання, спеціальні школи, глухі діти.

Проблемам професійної підготовки вчителів фізичного виховання присвячено чимало наукових праць [2, 7].

Однак, аналіз науково-методичної літератури свідчить про недостатню увагу до підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах (ВНЗ) фізичного виховання і спорту для роботи у спеціальних закладах освіти. Саме для покращення оздоровчої та корекційної роботи з дітьми, які мають відхилення у фізичному та психічному розвитку, необхідно вносити зміни не тільки у зміст шкільних програм з фізичного виховання, а й у підготовку вчителя фізичного виховання [1, 3, 5].

Роботу виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури та Зведеного плану за темою 2.1.6 “Комплексний підхід до вирішення завдань фізичного виховання учнівської молоді” з номером державної реєстрації 0102U005721.

Мета дослідження – обґрунтувати зміст підготовки студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту до практичної діяльності у загальноосвітніх школах, де навчаються глухі діти.

Завдання дослідження:

1. Вивчити зміст діяльності вчителів фізичного виховання, які працюють у спеціальних школах для глухих дітей.
2. Проаналізувати відповідність змісту підготовки студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту вимогам практичної діяльності у загальноосвітніх школах, де навчаються глухі діти.
3. Перевірити ефективність організаційно-методичного забезпечення підготовки студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту до практичної діяльності з глухими дітьми.

Для розв’язання поставлених у дослідженні завдань нами використовувався комплекс взаємопов’язаних теоретичних та емпіричних методів: теоретичний аналіз та узагальнення даних літературних джерел, соціологічні методи (аналіз документальних матеріалів, анкетування), метод експертних оцінок, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, педагогічне тестування, методи математичної статистики.

Організація дослідження. Дослідження проводилися у Львівському державному університеті фізичної культури, а також на базі Львівської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату Марії Покрови для глухих дітей та ЗОШ № 95 м. Львова, де навчаються діти з

© Грибовська І., Маланчук Г., 2009

вадами слуху. Загалом у дослідженні взяли участь 194 студенти спеціальностей „Фізичне виховання” та „Фізична реабілітація”. В якості експертів були залучені учителі фізичного виховання м. Львова та Львівської області, які працюють у загальноосвітніх закладах для глухих дітей.

Результати дослідження. Вивчення змісту діяльності фахівців фізичного виховання, які працюють у спеціальних школах-інтернатах, дозволило визначити його особливості, які пов’язані із вирішенням загальних завдань закладу та застосуванням мовних засобів навчання [1, 5, 8]. З′ясовано, що домінуючим є проведення корекційно-педагогічного процесу, який передбачає на заняттях фізичним вихованням врахування специфіки дефекту дітей, їх віку, статі, фізичного розвитку та фізичної підготовленості (рис. 1).

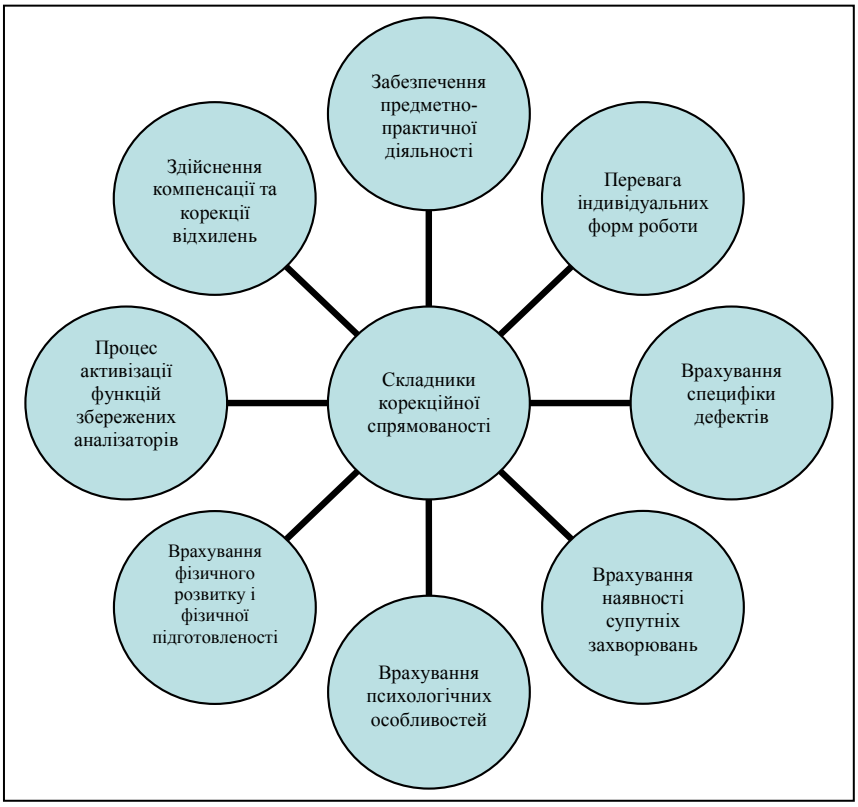

Рис. 1. Основи корекційної спрямованості фізичного виховання глухих дітей

Проведене нами опитування вчителів фізичного виховання дозволило виявити, що зміст підготовки фахівців у ВНЗ фізичного виховання і спорту, скоріше не відповідає особливостям професійної діяльності у спеціальних школах для глухих дітей (50 % експертів) [4].

Розглядаючи в цілому підготовку студентів під час проведення занять з глухими дітьми, експерти визначили домінуючі її складові. Так, 75 % опитаних на першому місці визначають володіння мовними засобами спілкування з глухими дітьми і знання програмного матеріалу з фізичного виховання для глухих дітей. Друге місце посідає контроль за рівнем фізичного навантаження на уроках фізичної культури – такою є думка 62,5 % експертів. Третє місце, як зазначили 50 % опитаних, належить знанням з лікарсько-педагогічного контролю. На нижчих рангах розташувалися такі складові: проведення тестування фізичної підготовленості та фізичного розвитку глухих дітей, опанування способів впливу різних чинників на особу у процесі фізичного виховання та узагальнення набутого досвіду проведення фізкультурних занять (W=0,948 – добра узгодженість думок експертів).

Враховуючи те, що експерти наголосили на недостатньому володінні студентами формами спілкування та відсутності досвіду спілкування з глухими дітьми виникає потреба

поглиблення знань та навичок студентів саме з цих питань. Здійснити це можна під час педагогічної практики у спеціальних навчальних закладах.

Експерти допомогли також з'ясувати основні складові теоретичних знань, якими повинен володіти майбутній учитель фізичного виховання у спеціальній школі. Так, усі опитані перше місце визначили для системи знань про фізичну культуру, яку опановують учні в процесі фізичного виховання. На друге місце 75 % експертів поставили вміння використовувати набуті знання та навички у повсякденному житті для самовдосконалення. Третє місце, як констатували 50 % експертів, треба визначити для системи знань про зміцнення і збереження здоров'я учнів.

У переліку основних умінь, якими повинен володіти вчитель фізичного виховання спеціальної школи для вирішення типових завдань діяльності, 75 % експертів на перше місце за вагомістю поставили вміння організовувати і проводити заняття з фізичного виховання урочного типу. На другому місці, на думку 50 % експертів, мають бути вміння визначати вихідний рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості, знань, рухових умінь і навичок, а на третьому – вдосконалення фізичних якостей у процесі фізичного виховання. Інші вміння експерти розташували на нижчих місцях.

Нас цікавило також ставлення студентів до особливостей підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ для роботи з неповносправними. Ми з'ясували, що думка їх та думка експертів щодо значущості навчальних дисциплін, які озброюють знаннями для успішної педагогічної практики, збігаються. Однак, вивчення змісту основних дисциплін базового навчального плану показало, що у програмах відсутні теми, які передбачали б висвітлення особливостей організації та методики проведення занять з учнями спеціальних навчальних закладів.

Отримані результати свідчать про те, що зміст підготовки фахівців у вузі не повною мірою враховує особливості професійної діяльності фахівців фізичного виховання в освітніх закладах, де навчаються глухі діти.

Нами запропоновано складові системи організаційно-методичного забезпечення підготовки студентів для практичної роботи з глухими дітьми, які містять:

1. Програму педагогічної практики, яка адаптована до специфіки роботи загальноосвітніх шкіл, де навчаються глухі діти.
2. Удосконалення змісту окремих навчальних дисциплін.
3. Програму спеціального семінару з питань невербального спілкування.

Так, згідно програми педагогічної практики у навчально-виховному та корекційно-педагогічному процесі спеціальної загальноосвітньої школи, де навчаються глухі діти, студент-практикант повинен: проводити уроки різного типу; під час уроку обрати найбільш освітлене місце; вчити з дітьми необхідну спортивну термінологію, слова та фразеологію; вміти спілкуватися з глухими дітьми; активно використовувати методи наочності; аналізувати історію хвороби та матеріали медичних обстежень; вміти тестувати рухові можливості учнів; забезпечувати індивідуальний підхід у роботі з учнями, враховуючи особливості їхнього стану здоров'я, наявні супутні захворювання, вікові особливості та інтереси; скласти у співпраці з логопедом, психологом, дефектологом, індивідуальну корекційну програму для конкретного учня.

Для підвищення рівня теоретичних знань студентів, нами в навчальну програму з дисциплін „Теорія і методика фізичного виховання", „Педагогіка фізичного виховання", „Психологія фізичного виховання", „Педагогічні особливості роботи з інвалідами" та „Психологічні особливості роботи з інвалідами" були включені для розгляду окремі теми та питання, де висвітлювалися особливості роботи з глухими дітьми.

Результати констатуючого експерименту також зумовили активізацію нашої роботи на уможливлення оволодіння студентами формами спілкування з глухими дітьми. Так, нами був організований спеціальний семінар за темою „Особливості спілкування із неповносправними з вадами слуху". Програма складалася з двох розділів – теоретичного та практичного, загальним обсягом 20 годин.

Після впровадження у навчально-виховний процес запропонованих складових організаційно-методичного забезпечення було вивчено готовність студентів до роботи з глухими дітьми. Фахівці розглядають готовність як комплексний показник, який слід виявляти за трьома аспектами: мотиваційним, теоретичним та практичним [2, 7]. У ході подальшого дослідження ми вивчали названі складники. Усі аспекти тісно пов'язані між собою і взаємозумовлені. Лише розглянуті в комплексі вони створюють цілісне уявлення і можуть свідчити про повноцінну готовність студентів до роботи у спеціальних освітніх закладах для глухих дітей.

Для з'ясування готовності студентів до роботи з глухими дітьми ми уніфікували методику О.В. Тімець [6]. Суть цієї методики полягала у поєднанні самооцінки та експертної оцінки. Оцінювання передбачало чотири оцінки від 0 до 3 балів. У вищезазначені аспекти готовності включали питання, що є важливими для фахівців фізичного виховання і спорту, які працюють у загальноосвітніх школах, де навчаються глухі діти.

Узагальнення результатів опитування за всіма аспектами готовності свідчить, що 84,33 % відсоток студентів експериментальної групи (ЕГ) показали високий рівень підготовки та були оцінені у 3 і 2 бали. Студенти ж контрольної групи (КГ) показали вірогідно нижчі результати, тут позитивно відповіли 56,19 % учасників опитування ($p < 0,05$). Різниця між групами становила 28,14 % (рис. 2).

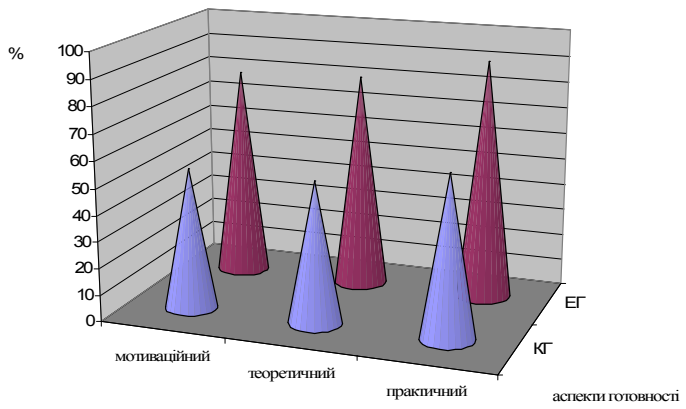

Рис. 2. Готовність студентів КГ і ЕГ до практичної роботи з глухими дітьми

Отримані результати свідчать про ефективність упровадження у навчальний процес запропонованого змісту організаційно-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ фізичного виховання і спорту для роботи з глухими дітьми. Таким чином, проведені дослідження дозволили:

Поглибити уявлення про особливості корекційно-педагогічної роботи в процесі фізичного виховання. Визначити основні складові теоретичних знань та перелік основних умінь, якими повинен володіти вчитель фізичного виховання у спеціальній школі. Окрім того, доповнено відомості про передумови формування готовності студентів ВНЗ фізичного виховання і спорту до професійної діяльності з глухими дітьми. Доведено потребу в удосконаленні типової системи навчання у ВНЗ.

Список літератури

1. *Байкина Н. Г.* Основы инвалидного спорта : учеб. пособие для студ. ф-та физ. воспитания, учителей-дефектологов и тренеров по инвалидному спорту / Байки на Н. Г., Крет Я. В. − Запорожье : ЗГУ, 2002. − 58 с.
2. *Данилко М. Т.* Формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення» / М. Т. Данилко. – Луцьк, 2000. − 19 с.
3. *Засенко В. В.* До концепції стандартів освіти осіб з вадами слуху / В. В. Засенко // Дефектологія. − 2000. − № 4. − С. 2 – 4.
4. *Маланчук Г. Г.* Зміст підготовки студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту відповідно до вимог практичної діяльності з глухими дітьми / Маланчук Г. Г. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2006. – № 11. – С. 62-63.
5. *Сермеєв Б. В.* Концепція підготовки вчителя фізичної культури / Б. В. Сермеєв // Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні : матеріали І Респ. конф. – Луцьк, 1994. – С. 6 – 8.
6. *Тімець О. В.* Підготовка майбутніх учителів географії до краєзнавчо-туристської роботи з учнями : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика фіз. виховання, спортивного тренування та оздоровчої фізичної культури» / О. В. Тімець. – К., 2001. – 22 с.
7. *Цьось А.* Акмеологічна специфіка підготовки майбутнього спеціаліста з фізичної культури та спорту / А. Цьось, Н. Волянюк // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. ВДУ ім. Лесі Українки. − Луцьк, 2002. − Т. 1. – С. 131 – 133.
8. *Hrybovska I.* Problems of training of specialists for work in the special boarding-schools for deaf children / Hrybovska I., Malanchuk G. // Aktywnosc ruhowa osob nepelnosprawnych.– Wroclaw, 2006. – T. 2. – S. 161 – 166.

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И СПОРТА К ПРАКТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ГЛУХИМИ ДЕТЬМИ

Ирина ГРИБОВСКАЯ, Галина МАЛАНЧУК

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. Робота посвящена проблеме подготовки специалистов в высших учебных заведениях физического воспитания и спорта к практической деятельности с глухими детьми.

В работе изучено содержание деятельности учителей физического воспитания, которые работают в специальных школах для глухих детей и соответствие содержания подготовки студентов высших учебных заведениях физического воспитания и спорта требованиям практической работы в общеобразовательных школах, где обучаются глухие дети. Разработано составляющие системы организационно-методического обеспечения готовности студентов к профессиональной деятельности с глухими детьми.

Ключевые слова: высшие учебные заведения физического воспитания и спорта, практическая деятельность, учителя физического воспитания, специальные школы, глухие дети.

SPECIALISTS TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN THE FIELD OF PRACTICAL ACTIVITY WITH DEAF CHILDREN

Iryna HRYBOVSKA, Halyna MALANCHUK

Lviv State University of Physical Culture

Abstract. The article is devoted to the problem of specialists training in higher educational establishments of physical education and sport in the field of practical activity with deaf children.

Content of physical education teachers' activity, which work in the specialized schools for deaf children and conformity of the contents of training of specialists in the higher educational establishments of physical education and sport with demands of practical work in secondary schools where deaf children are being educated has been examined. Components of the organizational-methodical system of prevision of students readiness to professional activities with deaf children have been worked out.

Key words: higher educational establishments of physical education and sport, students' preparation, practical activity, physical education teachers, special school, deaf children.